

YHTEISÖLLINEN KEHITTÄMINEN DIALOGISENA PROSESSINA.

Kehittyvä Napero II -hankkeen visiona oli edistää lapsiperheiden hyvinvointia vahvistamalla vanhemmuutta, osallisuutta ja yhteisöllisyyttä sekä ylisektorisia työskentelymalleja. Tavoitteista yksi oli asiakasperheiden psykososiaalisten tarpeiden varhainen havaitseminen ja siihen liittyvän huolen puheeksiottamistaitojen sekä -käytäntöjen vahvistaminen. Tavoitteena oli myös moniammatillisen yhteistyön kehittäminen asiakaslähtoisemmäksi, dialogisemmaksi ja reflektiivemmäksi työtavaksi.

Hanketta edeltänyt Varpu-hanke ja yhteistyö Stakesin kanssa oli luonut pohjaa dialogisen verkostotyön menetelmien käytölle Rovaniemen lapsiperhepalveluissa. Napero II-hankkeen työryhmästä kaksi oli Varpu-hankkeen verkostokonsulttikoulutuksen käyneitä ja sitä kautta mukana dialogisessa verkostotyössä. Yhteisöllistä kehittämistä oli aiemmin työstitetty Napero I-hankkeessa monitoimijaisen perhevalmennuksen kehittämisessä perhepalvelukeskuksen toimijayhteisössä. Lähestymistapa tuntui luontevana psykososiaalisen työn ja mielenterveystyön kehittämisessä sekä mielekkäänä jatkumona Napero I-vaiheen kokemuksille. Erityisesti sen nähtiin edistävän ja tukevan reflektiivistä ja dialogista toimintakulttuuria perhepalveluiden toimijaverkostossa.

Hankkeen keskeiset lähtökohdat psykososiaalisen työn kehittäminen, yhteisöllisyys ja osallisuus sekä dialogisten työmenetelmien vahvistaminen yhdistyivät luontevasti dialogiseksi yhteiskehittämisen prosessiksi. Mallia piltotoitiin Korkalovaaran kaupunginosassa, missä lapsiperheillä oli ilmennyt kasvunutta perheneuvolan tuen tarvetta ja alle kolmivuotiaiden osalta lastensuojelullinen huoli oli ollut kasvussa. Kyseisen alueen päivähoiton, neuvolatyön, perheneuvolatyön ja sosiaalityön toimijoista kerättiin alueellinen hyvien käytäntöjen kehittäjätiimi, jota vahvistettiin mielenterveystoimiston, lastensuojelun sosiaalityön ja hanketyöryhmän työntekijöillä.

Dialoginen yhteiskehittämisen prosessi. Napero II-hanke. 2009.

Yhteiskehittämisen prosessimallissa mahdollistettiin käytännötyössä toimiville foorumi pohtia arjen työn ilmiöitä, erityisesti psykososiaalisen työn ja varhaisen avun tarjoamisen näkökulmista. Toimintaa tuettiin nimeämällä alueellinen perhetyöntekijä ehkäisevään perhetyöhön, jatkamalla monitoimijaisen perhevalmennuksen kehittämistyötä alueen neuvolassa, aloittamalla alueellinen perheryhmä ja jalkauttamalla mielenterveystyöhön erikoistunut sairaanhoitaja hanketyöstä peruspalveluihin lasten- ja äitiysneuvolaan, päivähoidon ja perhetyöhön kumppaniksi. Aluetiimille järjestettiin perustyön rinnalle yhteisöllinen työkehittämispöytä, joka koostui koulutuksellisista / työnohjauksellisista istunnoista ja verkostokonsulttien ohjaamista ennakoitdialogisista palavereista.

ALUETIIMI TYÖN KOKEMUKSIA

Aluetiimin työn lähtökohtana oli varhaisen avoimen yhteistyön edistäminen Rovaniemen lapsiperhepalveluissa ja dialoginen työkehittäminen. Tarkoituksena oli asiakaslähtöisyyden vahvistaminen ja yhteistoiminnallisten työkäytäntöjen selkiyttäminen. Korkalovaaran, Vaaranlammen neuvolan asiakastarpeet ja toimijoiden innostus näiden asioiden kehittämiseen vaikuttivat kyseisen alueen valikoitumiseen pilotointialueeksi.

Työskentelyn taustalla olivat tavoitteet ylisektorisesta yhteisöllisestä perustyökehittämisestä, varhaisesta puuttumisesta ja psykososiaalisen työn kehittämisestä. Nämä tavoitteet kiteytyivät arki-ajattelun tasolle seuraavasti;

■ Tehdään yhdessä yli sektorirajojen

■ Mottona: yhdessä tekemällä, aidoissa asiakastilanteissa toisilta oppien.

■ Psykososiaaliseen työhön liittyvät huolet.

Miten tuen asiakkaan omaa pohdintaa, terveydestään, hyvinvoinnistaan, perhesuhteistaan?

Miten tunnistan arjentyössäni ilmenevän sosiaaliseen tai mielenterveydelliseen tuen tarpeeseen liittyvän huoleni?

Mitä keinoja minulla on olemassa huoleni vähentämiseksi?

Mitä käytäntöjä näissä asioissa on jo olemassa ja mitä tulisi kehittää?

Toimintakäytäntöjen pohtiminen yhdessä edellytti rakenteiden luomista jotka tukivat toimijoiden vuoropuhelua ja reflektiota. Dialogisen yhteiskehittämispöydän avulla luotiin tila ja mahdollistettiin vuoropuhelu arjen työn ilmiöistä eri sektoreilla toimivien ammattilaisten kesken. Koottiin aluetiimi ja yhdistettiin jo olemassa olevat voimavarat hyödyntämällä verkostokonsulttitoimintaa sekä ulkopuolelta hankittua dialogista kouluttajaa ja työnohjaajaa osaamista.

Samanaikaisesti arkityössä:

- tiivistettiin neuvolan ja perhetyön yhteistyötä
- sovittiin perheen, päivähoidon ja sosiaalityön yhteistyökäytäntöjen kehittämisestä,
- tehtiin mielenterveystyötä neuvolan, perhetyön ja päivähoidon arjessa
- toteutettiin avointa ryhmätoimintaa alueen lapsiperheille
- kehitettiin perhevalmennusta
- tehostettiin selkiyttävien verkostopalaverien käyttöä.

Perhetyön ja neuvolan yhteistyön tiivistäminen tapahtui nimeämällä ehkäisevästä perhetyöstä alueelle oma perhetyöntekijä. Näin madallettiin kynnyksiä neuvolatyöstä perhetyöhön ja helpotettiin tuen tavoitettavuutta. Perhetyön etsivää työtä edistettiin ottamalla alueperhetyöntekijä mukaan perhevalmennukseen ja alueen perhekerhoon ohjaajakumppaniksi. Terveystieteiden, perhetyöntekijän ja asiakkaan keskinäistä tiimi/yhteistyötä tuettiin kotiin tehtävän työn tarpeen arvioinnissa, toteutuksessa ja seurannassa

Jalkautuva mielenterveystyöhön erikoistunut sairaanhoitaja toimi neuvolatyössä, perhetyössä ja lastensuojelutyössä työparina vastaanottokäynnillä sekä kotiin tehtävässä työssä. Näin tuettiin EPDS-seulan käyttöönottoa neuvolatyössä, kehitettiin raskauden aikaisen ja synnytyksen jälkeisen masennuksen perhehoitotyön mallia ja lasten psyykkisen pahoinvoinnin ilmenemisen tunnistamista peruspalveluissa. Peruspalveluiden ja lastensuojelun sekä mielenterveystyön palveluiden välisen yhteistyön solmukohtia esiin nostettiin aitojen asiakastilanteiden kautta. Mielenterveyden pulmista kärsivien vanhemmuuden vahvistamisen ja tukemisen tarpeita tehtiin näkyviksi. Perhevalmennuksessa vanhemmuuteen siirtymisen näkökulmaa vahvistettiin. Järjestettiin depressiokouluryhmä neuvolan asiakkaille ja mielenterveydenhoitotyöhön liittyvää koulutusta sekä konsultaatiota perhetyön, päivähoidon ja neuvolatyön arjessa.

Vaaranlammen päiväkodissa käynnistettiin avoin perheryhmä alueen lapsiperheille. Ryhmä kokoontui torstaisin klo 13.30 – 15.30. Vastuuhenkilöinä toimivat alueelle nimetyt perhetyöntekijä ja hanketyöntekijä. Toiminta tapahtui yhteistyössä eri lapsiperhehoitajien kanssa.

Aluetiimissä sovittiin lasten avoimuuskäytäntöjen ja lastensuojelun selvityksen yhteistyökäytännöstä lastensuojelun palveluiden ja päivähoidon, neuvola- sekä perhetyöpalveluiden välillä. Kehitettävänä käytäntönä aluetiimissä sovittiin seuraavanlaisen menettelyn edelleen työstämisestä. Tärkeänä pidettiin yhteistyöpalaverin järjestämistä

tä jossa huoli jaettaisiin verkoston kesken. Tätä palaveria kutsuttiin myös asiakassuunnitelmapalaveriksi.

Yhteistyöpalaveri "huolen jakaminen" à Asiakassuunnitelmapalaverit käytännöksi

- **Koollekutsuminen**
Avohuollontukitoimena haetun päiväkotipaikan varmistuttua päiväkodinjohtaja ottaa yhteyttä (ennen kuin lapsi aloittaa päivähoidon) lastensuojelun sosiaalityöntekijään (hakemuksen lähettäneeseen). Sovitaan aloituspalaverista.
Sosiaalityöntekijä kutsuu aloituspalaverin koolle esim. päiväkotiin. Hän kutsuu palaveriin perheen ja tahot, jotka perheen kanssa työskentelevät.
- **Aloituspalaverissa** sovitaan jatkotyöskentelystä à päivähoidon tavoitteet avohuollon tukitoimena, mihin tällä palvelulla/interventiolla pyritään? mitä muutoksia lapsen elämässä halutaan tällä interventiolla tavoitella? miten tätä seurataan? kuka ottaa kehenkin yhteyttä? miten toimitaan, jos jollakin herää huoli lapsesta? miten vanhempia tuetaan/ tarvivatko he tukea kasvatuskumppanuudessa toimimiseen?
- **Toimintakäytännöstä** tiedotetaan sekä lastensuojelussa että päivähoitossa. Anja Ukkonen kertoo käytännöstä ls-sosiaalityössä ja Päivi Hyvärinen päiväkotitoimijoiden aluepalaverissa. Tavoitteena olisi että käytäntö rantautuisi laajemmin myös muille alueille.
- **Ehkäisevän työn** taholta tulevien päivähoitoon ohjaamisten kanssa toivottiin samanlaista käytäntöä, ts. mikäli perhesosiaalityöstä ohjataan asiakas päivähoidon palveluihin esim. ehkäisevänä ls-toimenpiteenä tulisi myös silloin menetellä samoin kuin yllä. Tavoitteena on helpottaa suunnitelmallista lapsen hyvinvoinnin tukemista päivähoiton, sosiaalityön ja perheen yhteistyönä.

TYÖSKENTELYN ITSEARVIOINTIA

Aluetiimin työssä vahvuuksina tiimiläiset esiin toivat mahdollisuuden pulmatilanteiden aukipuhumiseen, moniammatillisen yhteistyön, kokemukset aluetiimistä ymmärtävänä yhteisönä, pulla-kahvit, avoimen vuorovaikutuksen ja innostuneisuuden kokemus sekä havainnot samansuuntaisista tavoitteista asiakastyössä.

Aluetiimityön mahdollisuuksina tiimiläiset pitivät sitoutumista yhteisiin käytäntöihin, arjen osaajien kuuntelua, arkilähtöisyyttä, eri sektoreilla toimivien työn tuntemuksen lisääntymistä, eri ammattilaisten roolien selkiytymistä, lastensuojelun työn yhteistyökäytäntöjen yhteisöllistä työstämistä, neuvolatyöryhmätyöskentelyn kehittämisideoiden syntyä, toimijoiden ja toimintojen lähentymisen edistämää luontaisuutta asiakkaan ohjaamisessa (neuvola, kerhotoiminta, perhetyö, jalkautuvat mt-työ) sekä toisten työn ymmärtämisen lisääntymistä.

Aluetiimityön heikkouksina tiimiläiset pitivät päälliköiden läsnäolon puuttumista aluetiimistä, erilaisista työyhteisöistä/-tilanteista tulevien osallistujien erilaisiin työnhajauksellisiin odotuksiin vastaamattomuutta, menetelmän kankeutta (strukturoidun vuoropuhelun ja dialogisen selkiyttävän verkostopalaverin menetelmät) sekä joidenkin tiimiläisten sitoutumattomuutta yhteiskehittelyyn, "satunnaiskävijöitä".

Aluetiimityön uhkana tiimiläiset pitivät palveluketjun etenemättömyyden esiin nousemista ja siitä johtuvaa työn motivaation kärsimistä, sektorikohtaisia eroja valmiudessa sitoutua kehittämistyöhön ja lupaavien käytäntöjen edelleen kehittämiseen, hyvistä toimintakäytännöistä syntyneen yhteisymmärryksen konkreettisiksi teoiksi saattamisen vaikeutta, tiedonkulun turvaamista päättäjille sekä resurssien vähäisyyttä kaikissa perustyöyksikössä.

ALUETIIMI

Perhesosiaalityö;

Joht.perhesosiaalityöntekijä Riitta Ojansivu, perhetyöntekijä Kirsti Peura.

Vaaranlammen äitiys- ja lastenneuvola:

Terveydenhoitaja Inka Jakkila, terveydenhoitaja Heli Heikkilä.

Päivähoito:

Karinrakka: lastentarhanopettaja Anna-Liisa Haahti.

Vaaranlampi: lastentarhanopettaja Kirsi Tauriainen, lastentarhanopettaja Anneli Kähkönen.

Teerikallio: lastentarhanopettaja Tanja Rantala, lastentarhanopettaja Anne Sieppi.

Päivähoiton resurssikeskus: kiertävä erityislastentarhanopettaja Päivi Hyvärinen.

Perheneuvola:

Psykologi Inka Ruokokoski.

Mielenterveys- ja päihdeyksikkö:

Sosiaaliterapeutti Mari Aikio.

Lastensuojelun sosiaalityö:
Sosiaalityöntekijä Aja Ukkonen.

Napero-hanke:
Sairaanhoitaja/terveydenhoitaja Kristiina Tirroniemi.

Verkostokonsultit:
Tuula Lampela ja Maija Kaikkonen.

Kouluttajat:
Kari Valtanen, lastenpsyk.el. VET-perheterapeutti.
Markku Sutela, psykol. VET-perheterapeutti

Verkostotyön arviointi:
Verkostokoordinaattori Jukka Hakola

JOHTOPÄÄTÖKSET

Kehittämistyössä tavoitteena oli yhdistää osaamista ja edistää yhteistoimintaa eri ammattilaisten välillä, tehostaen alueen lapsiperheiden varhaista tukemista. Pitkän aikavälin vaikutuksena yhteistoiminnalla tavoitellaan korjaavan työn tarpeen vähenemistä ja painopisteen siirtymistä ehkäisevään työhön mm avoimen toimintakulttuurin omaksumisen kautta. Lyhyen aikavälin tuloksena voimavarojen yhdistämisellä tavoitellaan perheiden tuentarpeen tunnistamisen ja tukitoimien varhentumista. Välittömänä tuotoksena syntyi toimijoiden osaamisen yhdistäminen ja ymmärryksen lisääntyminen sekä yhteistyön tiivistyminen.

Lapsiperheiden hyvinvointia edistävän varhaisen avoimen yhteistoiminnan kehittäminen.
Rovaniemen Napero - -II hankkeessa.

(Sosiaalipalvelujen evaluatointiryhmän Fin Soc työpapereita 3/2001, 7. Ohjelman interventiotilaa mukailleen.)